

The proposed article analyzes the process of functioning of Stanislav's artistic life as an integral historical and cultural phenomenon. The dynamics of its development in the context of social processes and ethnic diversity of the city's population is presented. The evolution of the acquired experience became the basis for the formation of the musical professionalism of the present. The geographical location of the city was closer to Central and Eastern Europe, which allowed it to absorb the best traditions and features inherent in European culture. It was investigated that Polish and Jewish societies developed along with Ukrainian ones. Their appearance prompted the activation of the creative process, the growth of the level of performance, progress in the musical and educational sphere. The article states that Stanislaviv is one of the first cities of Eastern Galicia to be actively involved in the newest cultural co-operation processes associated with the launch of a number of public-educational organizations, in which one of the central places was musical art.

Key words: *cultural life, music-theatrical and choral communities, concerts of singers and musicians-instrumentalists, musical professionalism.*

УДК 37.018.3.47.7. (09)

DOI: 10.31339/2413-3329-2018-1(7)-72-75

Черепаня Марія Тарасівна,
аспірант,

Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ЗАКЛАДИ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ СТУДІЯХ ПРО ЗАКАРПАТТЯ

Історіографія вивчення проблеми інтернатної освіти багата численними світовими та вітчизняними науковими доробками, загальноісторичною, педагогічною, довідниково-статистичною літературою та підтверджена переліком нормативно-правових документів досліджуваного періоду та сучасності. В статті визначено аспекти історико-педагогічних досліджень у відповідності до тенденцій науково-дослідних розробок (висвітлення проблеми становлення та розвитку закладів інтернатного типу в історичній ретроспективі; організація освітнього процесу в закладах інтернатного типу тощо). Здійснено ґрунтовний аналіз історико-педагогічних досліджень закарпатських науковців щодо висвітлення діяльності дитячих будинків, дитячих притулків та інших закладів інтернатного типу в Закарпатті.

Ключові слова: *заклади інтернатного типу, історіографія, Закарпаття.*

Постановка проблеми. Впродовж багатостолітньої історії розвитку нашого суспільства невід'ємною ознакою соціальної опіки та виховання дітей-сиріт та дітей, які знаходились у складних життєвих ситуаціях, була організація життєдіяльності закладів суспільного виховання, підпорядкованих ланці спеціальної освіти. Оскільки діяльність закладів інтернатного типу – складова частина процесу модернізації системи освіти – перед нами постає необхідність у ретельному, всебічному вивченні історичного досвіду минулого.

Історіографія теми дослідження багата численними світовими та вітчизняними науковими доробками, загальноісторичною, педагогічною, довідниково-статистичною літературою та підтверджена переліком нормативно-правових документів досліджуваного періоду та сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно до тенденцій науково-дослідних розробок у сфері вивчення проблем інтернатної освіти, виділяємо такі напрями: висвітлення проблеми становлення та розвитку закладів інтернатного типу в історичній ретроспективі; організація освітнього процесу в закладах інтернатного типу; дослідження генези становлення закладів інтернатного типу в Закарпатті. Аналіз наукових досліджень у межах зазначених напрямів здійснювався в розрізі монографій, дисертаційних досліджень, наукових публікацій, навчально-методичних і довідникових видань.

Щодо першого аспекту – висвітлення проблеми становлення та розвитку закладів інтернатного типу в історичній ретроспективі – то в історико-педагогічному вимірі питання становлення, розвитку та діяльності закладів інтернатного типу вивчали В. Виноградова-Бондаренко (виховання безпритульних дітей в Україні 20-х років ХХ ст.), Л. Гребінь (організаційно-педагогічні засади діяльності дитячого будинку в системі освіти України у 20-ті – середині 30-х рр. ХХ ст.), В. Золотоверх (становлення та розвиток дошкільних закладів для дітей з психофізичними вадами в системі спеціальної освіти України кінця ХІХ – початку ХХ ст.), О. Парашевіна (роль системи народної освіти у подоланні дитячої безпритульності в 20-х – першій половині 30-х рр. ХХ ст. в Україні), І. Плугатор (теорія і практика опіки дітей та молоді в Україні (1945 – 1990 рр.)), В. Покась (становлення та розвиток інтернатних закладів освіти в Україні 1917

– 2000 рр.), Л. Рябкина (соціально-виховна діяльність шкіл-інтернатів першої половини ХХ ст.), Т. Янченко (проблеми соціально-педагогічної підтримки дітей, які потребували захисту в Україні в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.) та ін. В історико-регіональному аспекті проблеми виникнення, становлення та розвитку інтернатних закладів, дитячих будинків і притулків досліджувалися А. Аблятиповим (становлення та розвиток інтернатних закладів АР Крим у 1920 – 2000 рр.), О. Ільченко (виховання дітей-безпритульників на Полтавщині в 20 – 30 рр. ХХ ст.), Н. Касьяною (боротьба з безпритульністю та бездоглядністю в Донбасі 1943 – 1953 рр.), М. Соловей (діяльність дитячих будинків Донбасу у 1943 – 1965 рр.) та ін.

Щодо другого аспекту – організація освітнього процесу в інтернатних закладах системи освіти України – наукові праці (монографії, дисертаційні дослідження, публікації, навчально-методичні видання) можемо класифікувати за тематичними напрямками, а саме: загальна організація діяльності закладів інтернатного типу (В. Вугрич, С. Гончаренко, Б. Кобзар, Ю. Кахіані, А. Машкаринець - Бутко, Г. Покиданов, В. Слюсаренко, Є. Чернишова та ін.); управління закладами інтернатного типу (Б. Кобзар, В. Покась, В. Слюсаренко та ін.); забезпечення освітнього процесу в закладах інтернатного типу (Б. Гарбарец, Б. Кобзар, О. Кузьміна, А. Наточій, В. Чугаєвський, В. Яковенко, В. Яковлева та ін.); підготовка педагогічних кадрів до роботи в закладах інтернатного типу (Ю. Кахіані, Л. Куторжевська та ін.); соціально-правове забезпечення соціалізації вихованців інтернатних закладів (В. Загрева, Л. Кальченко, Н. Огренич, І. Пеша, Л. Степаненко, О. Холоденко та ін.).

Серед закарпатських науковців питання організації життєдіяльності інтернатних закладів вивчалося Б. Качуром, А. Машкаринець-Бутко, П. Стрічком, М. Талапканичем, В. Химинцем. Разом з тим, слід зазначити, що їхні дослідження переважно інтерпретують розвиток закладів інтернатного типу періоду після 1945 р., коли Закарпаття ввійшло до складу Української Радянської Соціалістичної республіки.

Однак, проведений аналіз історико-педагогічної літератури, наукових праць дозволяє зробити висновок про те, що на сьогодні в педагогічній науці недостатньо повно розкрито генезу становлення та розвитку закладів інтернатного типу в Закарпатті періоду його

перебування в складі інших європейських держав, а саме до 1945 р.

Мета статті: проаналізувати історико-педагогічні дослідження закарпатських науковців щодо висвітлення діяльності дитячих будинків, притулків та інших закладів інтернатного типу в Закарпатті першої половини ХХ століття.

Результати дослідження. Серед важливих аспектів вивчення проблеми становлення та розвитку закладів інтернатного типу в Закарпатті першої половини ХХ століття – аналіз, узагальнення та систематизація наукових розробок, які безпосередньо стосуються становлення та розвитку закладів інтернатного типу в Закарпатті. Відносно дослідження *генезису закладів інтернатного типу на Закарпатті*, то їх украй недостатньо. Зокрема, в колективній монографії В. Химинця, П. Стрїчка, Б. Качура, М. Талапканіча «Освіта Закарпаття» (Ужгород, 2009) [14] у науковому вимірі ведеться спостереження за тенденціями розвитку загальної освіти, наводяться фактичні дані стосовно становлення різних типів навчальних закладів, у тому числі – інтернатних. Відомості щодо діяльності закладів інтернатного типу висвітлюються в контексті статистичних даних. Так, у даному науковому дослідженні зазначається, що у 1956 році в м. Хуст, а в 1957 році в м. Мукачеві були відкриті перші 2 школи-інтернати на 660 учнів [14, с. 171]. Згодом, у 1958 р. вже функціонують три спеціальні школи – Ужгородська школа-інтернат для глухонімих (73 учнів), Мукачівська школа для сліпих (32 учнів), Виноградівська школа для розумово відсталих дітей (120 учнів) [14, с. 161]. У 60-х–70-х рр. у Закарпатті створювались умови для навчання дітей з різними фізичними та розумовими вадами, які не дозволяли навчатись їм у масових загальноосвітніх школах. У цей період було відкрито школи для глухонімих дітей у м. Хуст, для розумово відсталих – у селах Малому Березному, Вілоку, Імстичеві, Липовому, Часлівцях та в селищі Солотвино [14, с. 175]. Авторами монографії відзначаються позитивні зміни, які спостерігалися в розширенні мережі закладів інтернатного типу радянського періоду в Закарпатті: «далшого розвитку набуває ріст спеціальних шкіл, шкіл-інтернатів, санаторних та інших закладів. Добрі умови для лікування, профілактичної роботи, навчання і виховання створюються у Великоберезнянській, Липчанській школах-інтернатах, Ужгородській, Хустській школах-інтернатах для глухих дітей, Мукачівській школі-інтернаті для сліпих дітей, допоміжних школах інтернатах – Берегівській, Малоберезнянській та Імстичівській. Ця освітня система постійно вдосконалюється та розвивається» [14, с. 181].

Значну історико-педагогічну і науково-пізнавальну цінність для нашого дослідження несуть праці, побудовані на аспекті висвітлення життя та діяльності видатних педагогів, великих патріотів Закарпаття, які зробили вагомий внесок у розвиток загальної, спеціальної освіти та шкільництва краю. Зокрема, в монографії М. І. Кляп «Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина в міжвоєнний період (1919 – 1939)» (Ужгород, 2001) [7] прстежується науково-педагогічна та громадсько-культурна діяльність визначного педагога, організатора освіти в Закарпатті – А. І. Волошина. Адже, керуючись власними гуманістичними освітніми ідеями, великий філософ-просвітитель, прихильник соціального підходу до проблем педагогіки боровся за право на освіту для всіх верств населення. Педагог-гуманіст ініціював відкриття інтернатів (школи, хаги-читальні, клуби, дитячі будинки, сиротинці) для дітей-сиріт та для тих дітей з віддалених районів, які хотіли здобувати освіту в містах.

У працях В. В. Гомоная «Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX–XX ст.)» (Ужгород, 1992) [3] та «Народна освіта Радянського Закарпаття» (Ужгород, 1988) [4] подається стислий історичний огляд розвитку освіти та педагогічної думки в Закарпатті. Змістовий осередок автор буде на висвітленні внеску освітньо-культурних діячів, педагогів та письменників минулого в розвиток педагогічної думки та духовне збагачення закарпатоукраїнського народу. У свою чергу, розглядаючи постать великого патріота й одного з перших професійних учених-педагогів України – О. Духновича, науковець виділяє його діяльність щодо

організації шкіл і розвитку освіти закарпатського краю в цілому, та – пов'язану з допомогою незаможній частині населення (студентам, дітям, які потребували соціального піклування) зокрема.

Історико-педагогічний аналіз спадщини О. Духновича в контексті виховання дітей-сиріт вибудований у публікаціях А. Машкаринець-Бутко [9]. Авторкою досліджено та науково обгрунтовано проблеми діяльності закладів інтернатного типу в Закарпатті повоєнного періоду [10]. Дослідницею розкрито історико-культурні передумови їх розвитку і становлення. Детально аналізується історія розвитку та функціонування окремих закладів інтернатного типу (Хустської школи-інтернату та Ужгородської спеціальної-інтернату для дітей з вадами слуху).

Вагомою в контексті нашого дослідження є праця «Školstvinu Podkarpatské Rusivpritomnosti/ Шкільництво на Підкарпатській Русі» (Прага, 1933) [17] зарубіжного дослідника Й. Пешини – шкільного інспектора Підкарпатської Русі, періоду, коли закарпатські землі перебували в складі Чехословацької республіки. У праці детально обгрунтовано результативність освітніх реформ, прийнятих за участі шкільних інспекторів та урядовців реферату Міністерства шкільництва і народної освіти в Ужгороді. Детально висвітлено становлення та особливості функціонування різних типів шкіл, у тому числі й інтернатів як інституту соціальної опіки на території Підкарпатської Русі. У роботі представлено не тільки якісні характеристики освітніх закладів, в тому числі й інтернатних, але й наявна їх кількісна, що дає можливість узагальнити динаміку освітніх процесів за часів перебування закарпатських земель у складі Чехословащини. Зокрема, заклади, які забезпечували соціальну опіку дітей, Й. Пешина називає спеціальними школами й диференціює їх як: школи (класи) допоміжні; школа для глухонімих; школа для сліпих; школа для калік. Він також зазначає, щодо 1919 р., тобто приєднання Закарпаття до Чехословащини, тут функціонував лише державний заклад для глухонімих в Ужгороді і приватний виправний заклад у Севлюші. Але згодом була відкрита нова школа для сліпих при державному чехословацькому будинку в Мукачеві й заклад для дітей з відхиленнями Земельної опіки про молодь у Мукачеві. Згідно закону про допоміжні школи (класи) від 27 червня 1929 року, номер 86/36, були відкриті допоміжні класи в Севлюші, Чинадієві, Сваляві, Ужгороді з підкарпатською навчальною мовою і в Чинадієві – з чехословацькою. У грудні 1932 року в Ужгороді був відкритий Дівочий виховний заклад для морально відсталих дівчат, спеціалізація якого поширювалася на всю Підкарпатську Русь, а за потреби – навіть на східну Словацьчину» [17, с.36].

Надзвичайно цінним фактажем у контексті вивчення історичного розвитку спеціальної освіти та причин появи дітей-сиріт та дітей, залишених без будь-якої підтримки та піклування батьків, на території сучасного Закарпаття за часів його перебування під владою Австро-Угорщини, Чехословацьчини та Радянського Союзу насичена монографія «З досвіду роботи Виноградівського дитячого будинку № 3» (Виноградів, 1959) [15], укладачем якої є тогочасний директор вищезгаданого закладу – М. Ф. Попадич. Зокрема, на базі фактичних матеріалів, автор проводить порівняльний аналіз зрушень у сфері інтернатної освіти краю дорадянського періоду та після приєднання Закарпаття до Української РСР. Адже «історія дитячого будинку до Радянської влади, – зазначає М. Попадич, – літопис тяжкого становища дітей-сиріт, дітей, яким необхідна була опіка за часів різних буржуазних урядів, що колись панували на Закарпатті» [15, с. 5]. Виноградівський (Надсьєвлюшський) дитячий будинок відкритий у 1907 році для дітей-сиріт, безпритульних дітей та дітей, які мали вади у фізичному та/або розумовому розвитку. Проте вже у 1908 р. його передали до Крайового товариства охорони дітей, яке реорганізувало його в трудову колонію для морально-розбещених дітей віком від 12 до 21 року. У колонії була відкрита початкова школа для дітей від 12 до 16 років, ремісничє училище для дітей від 16 до 21 року, столярна, взуттєва, кравецька майстерні, а також для потреб школи слугували садово-городня ділянка та 1 га

виноградника. Всього в школі-колонії виховувалося 150 хлопців. У 1910-1911 навчальному році в початковій школі при дитячому будинку відкритий клас для учнів, які мали відхилення в розумовому розвитку. Заняття з дітьми проводили вчителі, які мали спеціальну освіту й кваліфікацію педагогів-дефектологів. Події I Світової війни також втрутилися в життєдіяльність цього закладу: діти з вадами розвитку були повернуті в сім'ї, дітей-сиріт залишили в школі; припинили діяльність школа та майстерні; у головному корпусі було відкрито військовий шпиталь [15, с. 8-9]. У праці наявна велика кількість статистичних даних щодо кількості вихованців у дитячого будинку, педагогічних та медичних працівників закладу, допоміжного персоналу тощо.

Цікава інформація з історії діяльності Ужгородської школи для глухих наведена у науково-публіцистичному виданні М. Маринкевич. У праці зазначено, що за сприяння шкільних інспекторів Шандора Гідоші та Йозефа Бенке впродовж 1901-1904 рр. велися перемовини з Угорським урядом та владою м. Ужгород щодо виділення приміщення для створення школи для дітей з вадами слуху. Вперше на навчання в 1904 р. поступило 13 школярів, серед них були діти й із заможних сімей, які сплачували за навчання 405 корон, а також діти з малозабезпечених сімей, які перебували на повному державному забезпеченні. Щороку кількість дітей у закладі збільшувалася. Вже через чотири роки – у 1913-1914 навчальному році – в школі навчалось 86 дітей. У штаті школи було 5 учителів і 2 вихователів, а також лікар, який працював на громадських засадах. На функціонування школи виділялися як кошти з державного бюджету (Міністерство релігії та народної освіти – 2000 корон), так і благодійні внески (Спілка глухих – 300 корон, Король Австро-Угорщини – 1000 корон, директор хімічного заводу в с. Перечин пан Банклін – 100 корон) [8, с. 18-20].

Узагальнюючи зміст педагогічних праць та наукових досліджень генези закладів інтернатного типу в Закарпатті бачимо, що проблеми установ інтернатного типу доволі широко відображені в дослідженнях. Разом з тим, на сьогодні в педагогічній науці недостатньо повно в історико-педагогічному аспекті розкрито генезу становлення та розвитку закладів інтернатного типу в Закарпатті першої половини ХХ століття, відсутнє системне історико-педагогічне дослідження організаційної структури, специфіки діяльності, управління закладами інтернатного типу різних історичних періодів у Закарпатті, зокрема першої половини ХХ століття – коли Закарпаття територіально перебувало в складі

різних держав (до 1919 року – в складі Австро-Угорщини, 1919 – 1938 рр. – в складі Чехословаччини, 1939-1944 рр. – в складі Угорщини, з 1944 р. – в складі Української РСР).

Вивчаючи ретроспективу інтернатних закладів Закарпаття першої половини ХХ століття, вагомими є праці, які характеризуються узагальнюючим викладом історії нашого краю, де комплексно висвітлюються питання політичного устрою, економічного та соціального становища, розвитку та становлення культури, загальної та спеціальної освіти. До таких праць належить видання авторського колективу науковців під керівництвом І. М. Гранчака «Нариси історії Закарпаття. У III томах» (Ужгород, 2003) [11], [12], а також наукові праці С. В. Віднянського «Закарпаття у складі Чехо-Словацької республіки: переломний етап у національно-культурному й етнополітичному розвитку русинів-українців» (Ужгород, 1994) [2]; М. Вегеша, М. Токара, М. Басараба «Карпатська Україна в контексті українського державотворення» (Ужгород, 2008) [1]; Д. Данилюка «Історія Закарпаття» (Ужгород, 2013) [5]; А. Олашина «Історія Закарпаття» (Мукачево, 1992) [13]; П. Стерчо «Карпато-Українська держава». (Львів, 1994) [14], які дозволяють визначити особливості соціально-економічного, суспільно-політичного, культурно-освітнього життя краю в досліджуваній період, зокрема визначити передумови становлення та розвитку закладів інтернатного типу в Закарпатті.

Економічні та історичні відомості, статистичну інформацію, дані про будівництво загальних та спеціальних шкіл у Закарпатській області містить довідникове видання «Історія міст і сіл Української РСР: Закарпатська область» (Київ, 1969) [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз сучасних історико-педагогічних досліджень (монографій, дисертацій, публікацій) засвідчив, з одного боку, актуальність питання розвитку та модернізації діяльності закладів інтернатного типу в умовах поліетнічного регіону та наявність ґрунтового досвіду її реалізації в дитячих притулках, закладах інтернатного типу, альтернативних формах організації виховання дітей-сиріт Закарпаття першої половини ХХ століття, а з іншого – відсутність цілісного дослідження, де б визначалися соціально-педагогічні передумови становлення закладів інтернатного типу Закарпаття, з'ясувалися їх місце і роль у системі освіти державних утворень, до складу яких входило Закарпаття в різні історичні періоди, визначалися зміст, провідні тенденції і особливості адміністративно-організаційного устрою тощо.

Список використаних джерел

1. Вегеш М. Карпатська Україна в контексті українського державотворення / М. Вегеш, М. Токар, М. Басараб. – Ужгород: Карпати, 2008. – 256 с.
2. Віднянський С. В. Закарпаття у складі Чехо-Словацької республіки: переломний етап у національно-культурному й етнополітичному розвитку русинів-українців / Степан Віднянський // Матеріали міжнародної наукової конференції «Культура Українських Карпат: традиції і сучасність» (Ужгород, 1-4 вересня 1993 р.). – Ужгород: Гражда, 1994. – 646 с.
3. Гомонай В. В. Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX–XX ст.) / В. В. Гомонай. – Ужгород: Закарпаття, 1992. – 297 с.
4. Гомоннай В. В. Народна освіта Радянського Закарпаття / Василь Васильович Гомоннай. – Ужгород: Радянська школа, 1988. – 168с.
5. Данилюк Д. Д. Історія Закарпаття: навчальний посібник з краєзнавства / Ред. Л. Льченко. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; Держ. вищий навч. заклад «Ужгородський національний університет». – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2013. – 304 с.
6. Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. / Головна редкол.: П. Т. Тронько (голова) та ін. – К.: Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1969. – Закарпатська область / Редкол. тому: В. І. Белоусов (голова) та ін. – 786 с.
7. Кляп М. І. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина в міжвоєнний період (1919–1939) / Маріанна Іванівна Кляп. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2001. – 152 с.
8. Маринкевич М. В. Тепло наших рук / М. В. Маринкевич. – Ужгород: КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. – 136 с.
9. Машкаринець-Бутко А. Соціально-педагогічні аспекти виховання у педагогічній спадщині О. В. Духновича/ А. Машкаринець-Бутко // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2011. - Вип. 23. - С. 90-93 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/Nvuuped_2011_23_35.pdf
10. Машкаринець-Бутко А. І. Розвиток системи інтернатних виховних закладів на Закарпатті після 1945 року/ А. І. Машкаринець-Бутко//Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2011. - Вип. 20. - С. 82-84.
11. Нариси історії Закарпаття. Том I (з найдавніших часів до 1918 року) / Авт. колектив: І. М. Гранчак, Д. Д. Данилюк, Е. А. Балагурі та ін. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ Закарпатського обласного управління по пресі, 1993. – 436 с.,
12. Нариси історії Закарпаття. Том II (1918 – 1945) / Редакційна колегія: І. Гранчак, Е. Балагурі, І. Грицак, В. Льво, І. Поп: історія. – Ужгород, видавництво «Закарпаття», 1995. – 663 с.
13. Олашин А. В. Історія Закарпаття / Андрій Васильович Олашин. – Мукачево, 1992. – 212с.
14. Освіта Закарпаття: Монографія / В. В. Химинець, П. П. Стрічак, Б. М. Качур, М. І. Талапканич. – Ужгород: Карпати; Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2009. – 464с.

15. Попадич М. Ф. З досвіду роботи Виноградівського дитячого будинку №3/ М. Ф. Попадич. – Виноградів: Друкарня Закарпатського обласного управління культури, 1959. – 116 с.
16. Стерчо П. Карпато-Українська держава. До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919 – 1939 роках / П. Стерчо. – Торонто: НТШ, 1965. – 288 с.
17. Pešina J. Školtvína Podkarpatské Rusi v přítomnosti. – Praha: Statní nakladatelství v Praze, 1933. – 51 str.

References

1. Vegesh M. (2008), Karpatska Ukraina v kontexti ukraïnskoho derzhavotvorennia [Carpathian Ukraine in the context of Ukrainian state creation], M. Vegesh, M. Tokar, M. Basarab, Uzhgorod: Carpathians, - 256 p.
2. Vidnyansky S.V. (1994), Zakarpattia u skladi Chekhoslovatskoi respubliky: perelomnyi etap u natsionalno-kulturnomu y etnopolitychnomu rozvytku syniv-ukraïntsv [Transcarpathia within the Czechoslovak Republic: a turning point in the national-cultural and ethnopolitical development of Rusyn-Ukrainians], Materials of the international scientific conference «the culture of the Ukrainian Carpathians: traditions and the present» (Uzhgorod, September 1-4, 1993), Uzhgorod: Grazhda, 646 p.
3. Gomonnay V.V. (1992), Antolohiia pedahohichnoi dumky Zakarpattia (KhKh-KhKhst.) [Anthology of Transcarpathian pedagogical thought (XIX-XX centuries)], Uzhgorod: Transcarpathia, 297 p.
4. Gomonnay V.V. (1988), Narodna osvita Radianskoho Zakarpattia [Folk education of the Soviet Transcarpathia], K.:Uzhgorod: Soviet school, 168p.
5. Daniluk D. D. (2013), Istoriia Zakarpattia: navchalnyi posibnyk z kraieznavstva [History of Transcarpathia: a textbook on regional studies], ed. L. Ilchenko; Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine; State Higher Educational Institution «Uzhgorod National University», Uzhgorod: Publ. V. Padyak, 304 p.
6. Istoriia mist i sil Ukraïnskoi RSR: V 26 t. [The history of the cities and villages of the Ukrainian SSR: In 26th v.] (1969), ed. board: P. T. Tronko (head) and others, K.: Editor-in-Chief of URE Academy of Sciences of the USSR, 1, 786 p.
7. Klyap M.I. (2001), Pedahohichna ta osvitho-kultumadiialnist Avhustyna Voloshyna v mizhvoiennyi period (1919 – 1939) [Pedagogical, educational and cultural activity of Augustine Voloshina in the interwar period (1919 – 1939)], Uzhgorod: V. Padyak Publ., 152 p.
8. Marinkevich M.V. (2006), Teplonashykhruk [The warmth of our hands], Uzhgorod: KP «Uzhgorod city printing house», 136 p.
9. Mashkarinets-Butko A. (2011), Sotsialno-pedahohichnia spektryvykhovannia u pedahohichnii spadshchyni O. V. Dukhnovycha [Socio-pedagogical aspects of education in the pedagogical heritage of O.V. Dukhnovych] Scientific herald of UzhNU. Series: Pedagogy. Social work, Uzhgorod, Vol. 23, pp. 90-93. Available at: file:///C:/Users/admin/Downloads/Nvuuped_2011_23_35.pdf [Accessed 15 April 2018].
10. Mashkarinets-Butko A. (2011), Rozvytok systemy in tematnykhvykhovnykhzakladiv na Zakarpatti pislia 1945 roku [Development of the boarding school system in Transcarpathia after 1945], Scientific herald of UzhNU. Series: Pedagogy. Social work, Uzhgorod, Vol. 20, pp. 82-84.
11. Narysystorii Zakarpattia. Tom I (z naïdavniishykh chasiv do 1918 roku) [Essays on the history of Transcarpathia. Volume I (from ancient times to 1918)] (1993 author's team: I. M. Granchak, D. D. Danylyuk, E. A. Balaguri and others, Uzhgorod: Self-supporting editorial and publishing department of Transcarpathian regional press office, 436 p.
12. Narysystorii Zakarpattia. Tom II (1918 – 1945) [Essays on the history of Transcarpathia. Volume II (1918 – 1945)], editorial board: I. Granchak, E. Balaguri, I. Hrytsak, V. Ilko, I. Pop: history, Uzhgorod: publishing house «Transcarpathia», 1995, 663 p.
13. Olashin A.V. (2009), Istoriia Zakarpattia [History of Transcarpathia], Mukachevo, 1992, 212p.
14. Osvita Zakarpattia: monohrafiia [Transcarpathian education: monograph V.V. Khiminets, P. P. Strichik, B. M. Kachur, M. I. Talapkanich, Uzhgorod: Carpathians; Information and publishing center ZIPPO, 464p.
15. Popadich M.F. (1959), Z dosviduroboty Vynohradivskohodytiachohobudynku №3 [From the experience of Vinogradiv orphanage №3], Vinogradiv: Printing office of the Transcarpathian regional department of culture, 116 p.
16. Stercho P. (1965), Karpato-Ukraïnskaderzhava. Do istoriivyvolnoiborotbykarpatskykhukraïntsv u 1919 – 1939 rokakh [Carpatho-Ukrainian state. The history of the liberation struggle of Carpathian Ukrainians in 1919-1939], Toronto: NTSh, 288 p.
17. Pešina J. (1933), Školtvína Podkarpatské Rusi v přítomnosti, Praha: Statní nakladatelství v Praze, 51 s.

Историография изучения проблемы интернатного образования богата многочисленными мировыми и отечественными научными разработками, общесторической, педагогической, справочно-статистической литературой и подтверждена перечнем нормативно-правовых документов расследуемого периода и современности. В статье определены аспекты историко-педагогических исследований в соответствии с тенденциями научно-исследовательских разработок (освещение проблемы становления и развития учреждений интернатного типа в исторической ретроспективе, организация образовательного процесса в учреждениях хинтернатного типа и т.д.). Осуществлен основательный анализ историко-педагогических исследований закарпатских ученых по освещению деятельности детских домов, детских приютов и других учреждений интернатного типа в Закарпатье.

Ключевые слова: учреждения интернатного типа, историография, Закарпатье.

Activity of the residential care facilities is part of the process of the modernization of the education system. The study of the retrospective of national education acquires weighty value. In particular, the functioning of the Transcarpathian residential care facilities which, by virtue of historical circumstances, in addition to their own achievements, learned and implemented European socio-pedagogical models. The objective historical-system analysis of this experience extends the definition capabilities of the possibilities for reforming the Ukrainian system of the public education in the context of a single educational space. The historiography of the studying the problem of boarding education is rich in numerous world and national scientific achievements. The article defines the aspects of historical and pedagogical research according to the trends of the scientific and research developments (coverage of the problem of formation and development of the residential care facilities in historical retrospect; the organization of educational process in the residential institutions and etc.). The thorough analysis has been conducted of the historical and pedagogical studies of the Transcarpathian scholars on coverage of activity of orphanages, children's shelters and other residential care facilities in the Transcarpathia. Among the monographs on scientific publications of the historical and pedagogical character studies are allocated, in which the peculiarities of formation and development of the residential institutions in the Transcarpathia after its accession to the Soviet Ukraine in 1944. In the overwhelming majority this is statistical data on the number of such facilities, their material support and the specifics of their activities. Separate research is devoted to the analysis of activity of the residential care facilities among them Vynogradiv orphanage, Khust Boarding School, Uzhgorod special boarding school for children with hearing impairments. Important in the implementation of historical and pedagogical research is the encyclopedic and reference books which are characterized by the generalized history of the Transcarpathia, where the issue of political system, economic and social situation, development and formation of culture, general and special education are comprehensively highlighted.

Key words: the residential care facilities, historiography, the Transcarpathia.